

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Національний фармацевтичний університет

Кафедра ботаніки

МАТЕРІАЛИ

I Міжнародної науково-практичної internet-конференції

**«ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ
ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН»**

**«ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ
ИССЛЕДОВАНИЯ ЛЕКАРСТВЕННЫХ РАСТЕНИЙ»**

**"INVESTIGATIONS OF MEDICINAL PLANTS –
THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS"**

20-21 березня 2014 року

м. Харків, Україна

Харків 2014

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Національний фармацевтичний університет

Кафедра ботаніки

**«ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ
ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН»**

МАТЕРІАЛИ

I Міжнародної науково-практичної internet-конференції

20-21 березня 2014 року

м. Харків, Україна

Видавництво НФаУ

Харків 2014

УДК: 615:581/.582

Редакційна колегія: проф. Гонтова Т. М. (голова), доц. Кічимасова Я. С., ас. Опрошанська Т. В.

Укладачі: Кічимасова Я. С., Опрошанська Т. В.

Відповідальний секретар: Кічимасова Я. С.

Теоретичні та практичні аспекти дослідження лікарських рослин : матеріали I Міжнародної науково-практичної internet-конференції (м. Харків, 20-21 березня 2014 р.) /редкол. : Т. М. Гонтова, Я. С. Кічимасова, Т. В. Опрошанська. – Х. : Вид-во НФаУ, 2014. – 282 с.

Збірник містить матеріали I Міжнародної науково-практичної internet-конференції студентів, магістрантів, аспірантів, викладачів, науковців та практиків.

Розглянуто питання щодо визначення місця ботаніки у підготовці спеціалістів фармації, висвітлення напрямків наукової роботи спеціалістів фармацевтичної галузі, що стосуються питань фармакогностичного вивчення лікарських рослин та лікарської рослинної сировини, розробки рослинних субстанцій на їх основі, проведення контролю якості сировини, субстанцій та препаратів України, країн ближнього та дальнього зарубіжжя.

Для широкого кола наукових, науково-педагогічних і практичних працівників, що займаються питаннями ботаніки, фармакогнозії та фармації в цілому.

Матеріали подаються мовою оригіналу.

За достовірність матеріалів відповідальність несуть автори.

УДК: 615:581/.582

Систематика видів роду *Valeriana* L.

Доля В. С., Шкроботко П. Ю.

Кафедра фармакогнозії, фармакології та ботаніки

Запорізький державний медичний університет, м. Запоріжжя, Україна

shkrobotko@ya.ru

Історія ботанічного вивчення роду валеріана корелює з медичним використанням і хімічним вивченням [2]. Найбільш повним описом таксономії видів роду *Valeriana* L. є монографія Ф. Хека (1882). У межах роду валеріана спостерігаються різноманітні життєві форми. Рослини характеризуються різною будовою вегетативних органів і пристосуванням до умов зростання при одноманітності будови плоду і квітки. Квітки рослин асиметричні, зубці чашечки слабопомітні загорнені всередину. Біля плодів квітки розростаються у перисті ості, утворюючи пучок волосків [4]. Плід сухий, горіхоподібний [1].

Задовільна систематика роду відсутня. Об'єм роду остаточно не визначений [3]. У світі налічується близько 250 видів з великою кількістю підвидів. В Японії з лікувальною метою використовується *Valeriana faurei*, в Європі - *Valeriana phu*, в Африці - *Valeriana capensis*, в Мексиці - *Valeriana edulis*, в Індії - *Valeriana Wallichii*. Види відрізняються хімічним складом і фармакологічною активністю [3]. Тому таксономічне дослідження видів роду валеріана необхідне для ботанічної науки. Горбунов Ю. Н. [3] врахував морфологічні та анатомічні ознаки, число хромосом, хімічний склад і розділив види роду на три секції. До першої секції бульбистих валеріан віднесені види з гіпокотильними та кореневищними бульбами. Наприклад, валеріана бульбиста – *Valeriana tuberosa* L., валеріана попелистосіра – *Valeriana leucophaea* DC. та валеріана сніголюбива – *Valeriana chinophila* M. Pop. et Kult. До секції кореневих валеріан із багатоголовим каудексом віднесені кавказькі види з товстим стержневим коренем. Наприклад, валеріана часниковолиста – *Valeriana alliariifolia* Adams і валеріана липолиста – *Valeriana tiliifolia* Troitzky. Секція *Valeriana (Rizophorae Grub.)* [3] підрозділена на 4 підсекції. Підсекція *Altaicae Gorbunov* включає 5 видів, серед яких валеріана трикрила – *Valeriana tripteris* L., валеріана дводомна – *Valeriana dioica* L., валеріана цільнолиста – *Valeriana simplicifolia* (Reichenb.) Kabath. До підсекції *Valeriana* віднесено 15 видів. Всі види валеріани лікарської кістекореневі рослини з суцвіттям плеотирс різної розгалуженості та плодом аггедулою неоднакової опушеності. Вони різняться хромосомними числами, розміром замикаючих клітин прорихів і розміром пильцевих зерен. До четвертої підсекції *Sisymbriifoliae Micheev* входить 5 видів, наприклад, валеріана серцева – *Valeriana cardamines* Bieb., валеріана касарська – *Valeriana*

kassarica Charadze et Kapell., валеріана шерстистолиста – *Valeriana eriophylla* (Ledeb.) Utkin, валеріана дагестанська – *Valeriana daghestanica* Rupr. ex Boiss [3].

Хімічний склад видів валеріани різноманітний. Але для хемотаксономічних досліджень можна використовувати лише ефірні олії. Склад ефірних олій досить видоспецифічний. Виділено і ідентифіковано близько 150 індивідуальних хімічних сполук [5]. За цим показником види родини можна розділити на декілька екотипів:

- екотип з великим вмістом борнеолу (та його похідних) – до 44 % від кількості всіх компонентів;
- екотип камфори – до 38,7 %;
- екотип валереанону – до 54,25 %
- екотип пачулевого спирту (пачуленолу) – до 66,7 %
- екотип валеренової кислоти – до 18 %

Висновки

З таксономічної точки зору найбільш складною і найперспективнішою в фармакологічному відношенні є група видів, яка відноситься до *Valeriana officinalis* L. s. l. (у вузькому значенні цього терміну). Хемотаксономічне дослідження складу ефірних олій видів показало, що виділяється 5 екотипів: борнеолу, камфори, валеріанону, пачуленолу, валеренової кислоти.

Література

1. Бородин А. Е. Семейство валериановые (Valerianaceae) / А. Е. Бородин, В. И. Грубов // Жизнь растений в шести томах / М. : Просвещение, 1981. Т. 5. – С. 378-382.
2. Выделение и идентификация валереновой кислоты из подземных органов валерианы (*Valeriana officinalis* L. s. l.) / Е. Л. Комарова, Н. С. Цибулько, В. И. Шейченко и др. // Хим.-фармац. журн., 2000, Т. 34, №10. – 22-24.
3. Горбунов Ю. Н. Валерианы России и сопредельных государств / Ю. Н. Горбунов. – М. : Наука, 2002. – 208 с.
4. Сербін А. Г. Фармацевтична ботаніка / А. Г. Сербін, Л. М. Сіра, Т. О. Слободянюк. – Вінниця : Нова книга, 2007. – 488.
5. Bruneton J. Pharmacology, phytochemistry, medical plants / J. Bruneton, Paris : Lavoisier, 1995. – 562 p.

ЗМІСТ

Секція 1. Місце ботаніки у підготовці спеціалістів для галузей фармації

Anatomical distinction of underground organs (rhizome or root) of <i>Viola odorata</i> L. Budzianowska A., Wiśniowiecka M., Budzianowski J.....	4
Морфолого-анатомічний аналіз як важливий метод ідентифікації та стандартизації лікарської рослинної сировини Вовк О.Г., Котов А.Г.....	6
Комплексний підхід до викладання базових дисциплін при підготовці фармацевтів у вищих навчальних медичних закладах Гарець В.І., Кононова І.І., Майор В.В., Колосова І.І.....	8
Фармацевтична ботаніка, як загальнотеоретична і професійно орієнтована дисципліна Гонтова Т.М., Сіра Л.М.....	10
Місце ботаніки у підготовці спеціалістів для галузей фармації Золотайкіна М.Ю., Тюкіна В.М.....	11

Секція 2. Біохімія рослин.

Порівняльне дослідження ефірної олії чебрецю і материнки Мазулін О.В., Доля В.С., Мазулін Г.В., Тану Аху Розін.....	13
--	----

Секція 3. Питання термінології та систематики рослин.

Систематика роду Буквиця (<i>Betonica</i> L.) Грицик А.Р., Сас І.А.....	15
Грецько-латинські префікси в ботанічних термінах Доля В.С., Мозуль В.І., Шкроботько П.Ю.....	19
Междисциплинарная научная лексика фармакогнозии и анатомии человека Доля В.С., Шевченко И.Н.....	21
Систематика видів роду <i>Valeriana</i> L. Доля В. С., Шкроботько П. Ю.....	23

Секція 4. Пошук та вивчення нових перспективних лікарських рослин.

Fatty acids of <i>Artemisia nutans</i> willd. Herb Kovaleva A.M., Ochkur O.V.....	25
--	----